

Viranomaisten velvollisuus ja mahdollisuudet oikaista virheellistä tietoa

Pekka Koistinen

Maanpuolustuskorkeakoulu

pekka.koistinen@hotmail.com

<https://orcid.org/0009-0004-7105-1881>

Silvia Sommarberg

Maanpuolustuskorkeakoulu

silvia.sommarberg@mil.fi

<https://orcid.org/0009-0008-4786-3491>

Teija Sederholm

Maanpuolustuskorkeakoulu

teija.sederholm@mil.fi

<https://orcid.org/0000-0001-7362-2570>

In our article, we examine what kind of obligations and possibilities the public authorities have in regards of correcting incorrect information. We also explain why it's important for public authorities to correct incorrect information and what the practical possibilities are to correct incorrect information. In our research, we use the term incorrect information to describe misleading information and information produced by information influencing activities. In Finland, public authorities have a legal obligation to distribute timely and reliable information in order to prevent the spread of incorrect information. Based on our research, public authorities have difficulties identifying incorrect information and forming an overall picture across different organizations. In Finland legislation does not significantly restrict the dissemination of incorrect information, except for illegal content. Despite of that correcting incorrect information is necessary to maintain the credibility and trust for the public authorities in the constantly changing information environment. Our research material was collected in security cafes organized across Finland. The research material was analyzed using inductive content analysis.

Asiasanat: disinformaatio, informaatioympäristö, lainsäädäntö, viranomaiset, virheellinen tieto

Pysyvä osoite: <https://doi.org/10.23978/inf.129129>

Johdanto

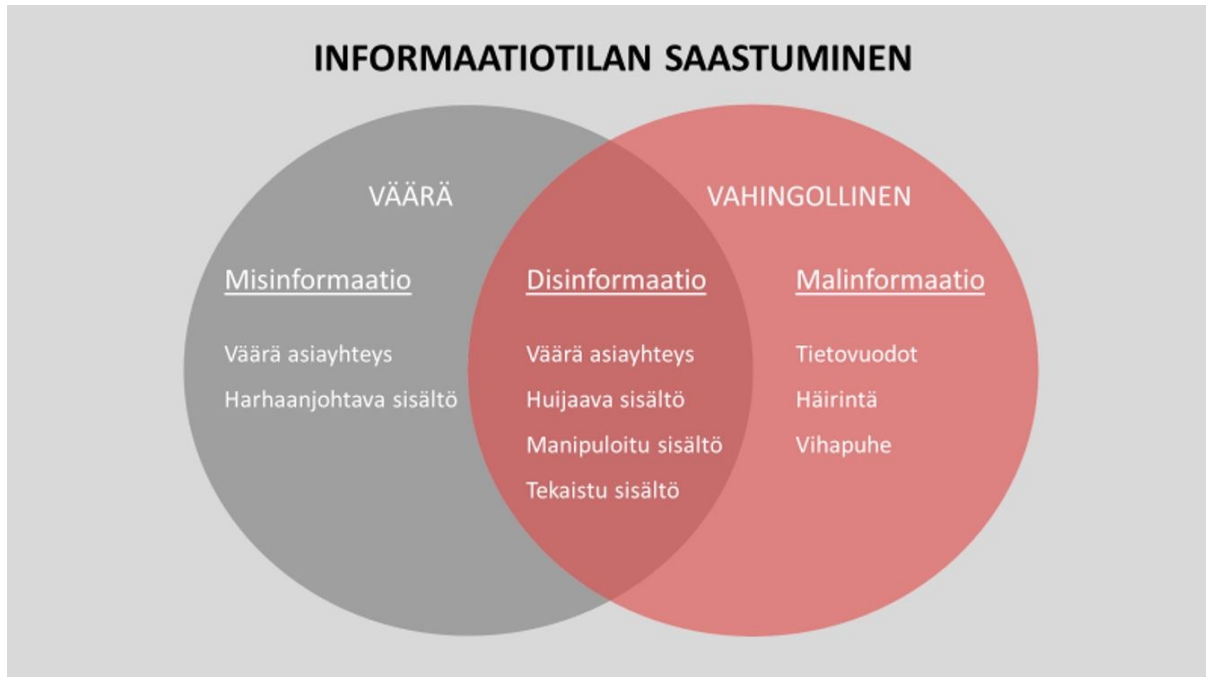
Verkkoympäristössä ja erityisesti sosiaalisessa mediassa leviävä virheellinen tieto aiheuttaa kansainvälisessä yhteisössä huolta, koska laajalle levitessään se voi vääristää yleistä mielipidettä ja vaikuttaa päätöksentekoprosesseihin demokraattisissa yhteiskunnissa. Kansalliset viranomaiset ovat joutuneet reagoimaan virheelliseen tiedon levittämiseen erilaisilla sääntelyratkaisuilla minimoidakseen tai poistaakseen väärän tiedon haitalliset vaikutukset. (Helm & Nasu, 2021, 302–304.) Samaan aikaan demokraattinen päätöksentekoprosessi kamppailee pysyäksensä mukana nopeatempoisessa ja nopeasti muuttuvassa ympäristössä, missä perinteiset tietolähteet korvataan sosiaalisen median alustoilla (Zamparutti ym., 2022). Viime vuosina väärän tiedon leviämisen negatiivisia vaikutuksia on havainnollistanut erityisesti COVID-19 pandemia, jonka aikana sekä pandemiasta että siihen liittyvistä toimintaohjeista levisi valtavasti erilaisia virheellisiä väittämiä (Helm & Nasu, 2021, 304). Viimeistään pandemia herätti yhteiskunnan disinformaation, väärän tiedon ja valeutisten tuomiin negatiivisiin vaikutuksiin. Esimerkiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ilmoitti lopettavansa Twitter-tilinsä aktiivisen käytön viestintäkanavana. Perusteena päätökselle on disinformaation riittämätön torjunta ja siitä aiheutuneet negatiiviset seuraamukset. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2023).

Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää, millainen velvollisuus ja millaiset mahdollisuudet viranomaisilla on oikaista virheellistä tietoa. Tämän lisäksi tuomme esille, miksi virheellisen tiedon oikaiseminen on viranomaisten näkökulmasta merkityksellistä sekä millaisia käytännön mahdollisuuksia viranomaisilla on korjata virheellistä tietoa lainsäädännön asettamien velvoitteiden ja rajoitteiden viitekehyksessä.

Informaatioympäristön muutos virheellisen tiedon näkökulmasta

Tarkastelemme tutkimuksessamme, miten virheelliseen tietoon liittyvät käsitteet, lainsäädäntö sekä informaatioympäristön muutos vaikuttavat siihen reagoimiseen. Valeutisen, disinformaation ja misinformaation käsitteitä käytetään usein sekaisin ja limittäin, mutta sisällöllisesti niissä on merkittäviä eroja. Euroopan komission julkaisemassa tutkimuksessa Wardle ja Derakhshan (2017, 16) kertovat, miten valeutiskäsitteen taustalla on monimutkainen informaation saastumisen ilmiö, jonka selittämiseen valeutiskäsite on riittämätön.

Valeutisten termi muodostettiin alun perin kuvaamaan satiirisia uutisia, mutta nykyään termillä usein viitataan tekaistujen uutisten levittämiseen, jossa tietoa manipuloidaan joko poliittisten (propaganda) tai taloudellisten (mainonta) tavoitteiden saavuttamiseksi. (Tandoc, Lim & Ling, 2017.) Kuviossa 1 on esitetty edellä mainittujen käsitteiden limittyneisyys.

KUVIO 1. Information disorder – conceptual framework (Wardle & Derakhshan, 2017).

Valeutistermin kompleksisuuden ja osittaisen puutteellisuuden takia tutkijat ovat sen sijaan tarkastelleet disinformaation, misinformaation ja malinformaation muodostamaa informaatiotilan saastumisen ilmiötä (engl. information disorder) (ks. mm. Ručinská, Fečko & Mital', 2022; Helm & Nasu, 2021; Wardle & Derakhshan, 2017). Informaatiotilan saastuminen on seurausta disinformaation, valeutisen ja vihapuheen leviämisestä yhteiskunnassa, mitkä levitessään voivat heikentää demokratiaa, julkisen vallan toimintaa sekä julkishallinnon päätöksentekokykyä (Ručinská ym., 2022, 12). Tämän lisäksi informaatiotilan saastumisella on todettu olevan negatiivisia vaikutuksia kansalliseen turvallisuuteen sekä yleisen järjestyksen ylläpitoon, sillä sen avulla on yllytetty ihmisiä väkivaltaiseen toimintaan (Helm & Nasu, 2021, 304).

Dis- ja misinformaation käsitteet ovat päällekkäisiä, mutta eivät kuitenkaan samaa tarkoittavia konsepteja ja niiden suurin eroavaisuus löytyy väärän tiedon levittämisen tarkoituksesta (Kouroutakis, 2019). Ručinskán, Fečkon ja Mital'in (2022) mukaan disinformaatiota luodaan usein tahallisesti, ja sen tavoitteena on synnyttää negatiivisia reaktioita

kohderyhmissä, joihin sitä suunnataan, minkä lisäksi sen halutaan aiheuttavan laajempaa vahinkoa yhteiskunnassa. Disinformaatio voi sisältää myös oikeaa tietoa, jota on esimerkiksi manipuloitu väärän vaikutelman luomiseksi. (Nagasako, 2020, 128). Misinformaatiolla tarkoitetaan väärän tiedon tahatonta levittämistä (ks. mm. Norri-Sederholm ym., 2020; Warlde & Derakhshan, 2017) eli tiedon jakaja ei välttämättä ole tietoinen levittämänsä tiedon epätoidemukaisuudesta, eikä tiedon jakamisen taustalla ole aikomusta aiheuttaa vahinkoa (Bertolami, 2022). Viitekehyksen kolmantena käsitteenä käytetään malinformaation määritelmää, millä tarkoitetaan mis- ja disinformaatiosta eroten todellisuuteen perustuvaa tietoa, jonka käyttötarkoitusta on muutettu esimerkiksi poistamalla tai muokkaamalla alkuperäistä tietoa ja jakamalla se henkilön, organisaation tai valtion vahingoittamiseksi (Baines & Elliot, 2020, 12; Warlde & Derakhshan, 2017, 20).

Tutkimuksen viitekehyksessä käytämme virheellinen tieto -käsitettä kuvaamaan kaikkea harhaanjohtavaa ja väärää tietoa (disinformaatio, misinformaatio, malinformaatio, väärä tieto) sekä informaatiovaikuttamisen tuloksena syntynyttä tietoa. Informaatiovaikuttamisella tarkoitamme tietoista toimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan viranomaisten toimintaan väärää tai harhaanjohtavaa tietoa levittämällä (Valtioneuvosto 2019a, 16).

Vaikka virheellisen tiedon levittämisen motiivit eroavat toisistaan, on niiden leviämisen seurauksilla samankaltaisia negatiivisia vaikutuksia yhteiskunnan toiminnalle. Kuten COVID-19-pandemian aikana nousi esille, virheellisen tiedon leviäminen kansanterveydellisten kriisien yhteydessä voi heikentää tutkittuun tietoon ja näyttöön perustuvien toimintatapojen käyttöönottoa, mikä pahensi epidemian leviämistä (van der Meer & Jin, 2019, 560). Virheellisen tiedon aiheuttamien kansanterveydellisten riskien lisäksi (virheellisen) tiedon leviäminen voi muokata kuvaa todellisuudesta ja muodostaa (väärää) käsityksiä, joilla on todellisia seurauksia muun muassa poliittisiin vaaleihin ja poliittisiin päätöksentekoprosesseihin (Fowler & Margolis, 2014).

Disinformaatioon reagointi, vastaaminen ja ilmiön pysäyttäminen

Virheellisen tiedon negatiiviset vaikutukset pakottavat valtiot ja ei-valtiolliset yhteisöt reagoimaan sen leviämiseen (Ručinská ym., 2022, 12). Disinformaation vastatoimia on kehitelty niin kansainvälisellä kuin kansallisella tasolla niin julkisissa kuin yksityisissä

organisaatioissa, ja disinformaation negatiiviset vaikutukset sosiaaliseen, taloudelliseen ja poliittiseen vakauteen ovat vaikuttaneet erilaisten toimenpiteiden kehittämiseksi sen torjumiseksi.

Euroopan maat, kuten Belgia, Tanska, Ranska ja Saksa ovat kansallisella tasolla ryhtyneet erinäisiin toimenpiteisiin disinformaation kitkemiseksi. Valtioiden lähestymistavat disinformaation pysäyttämiseksi vaihtelevat lainsäädännöstä erilaisiin kampanjoihin kansalaisten medialukutaidon parantamiseksi. (Funke & Flamini, 2008.) EU:n toimesta julkaisutussa tutkimuksessa (Zamparutti ym., 2022) kerrotaan, miten disinformaatio vaikuttaa hallinnon kaikilla tasoilla, ja koska paikallis- ja alueviranomaiset ovat lähellä kansalaisia, niiden tulisi olla etulinjassa verkkodisinformaatioon vastaamisessa sekä yhteiskunnan sietokyvyn kehittämisessä. Tähän viittaavat myös erilaiset tiedeyhteisöjen muodostamat ohjeistukset, joiden avulla halutaan herättää julkiset organisaatiot disinformaation negatiivisiin vaikutuksiin. Esimerkiksi Britannian hallitus on julkaissut disinformaation vastaisen työkalupaketin (RESIST2), jonka tarkoituksena on antaa julkisen sektorin toimijoille paremmat valmiudet torjua manipuloitua, väärää ja harhaanjohtavaa tietoa. Malli on suunnattu ohjenuoraksi erityisesti viestinnästä vastaaville julkisen sektorin työntekijöille. (RESIST 2, 2022, 8.) Suomessa valtionhallinto on julkaissut oppaita, joissa neuvotaan virheelliseen tietoon reagoimiseen sekä yleisesti informaatiovaikuttamisen tunnistamiseen (Valtioneuvosto, 2016; Valtioneuvosto, 2019a; Valtioneuvosto, 2019b).

COVID-19-pandemia on osoittanut, miten viranomaistoiminnassa on haasteita toimia yleisten kriisiviestintäohjeiden perusteella. Ohjeet pakottavat viranomaisia ottamaan ensimmäisenä kantaa esille tulleisiin asioihin, vaikka strategisesti olisi ollut perustellumpaa todeta, ettei toistaiseksi ole riittävästi tietoa viranomaisviestinnän perustaksi. (Glenn, 2021, 296.)

Yksilöiden sekä organisaatioiden tulisi puuttua sosiaalisessa mediassa kohtaamaansa väärään tietoon esimerkiksi kumoamalla väärää tietoa tai tarjoamalla oikeaa tietoa uskottavista lähteistä. Erityisesti hyvämaineisten organisaatioiden tulisi seurata sosiaalista mediaa ja kumota väärää tietoa, kun sitä ilmenee. Tämän lisäksi vuorovaikutus ja dialogi sosiaalisen median käyttäjien kanssa on väärän tiedon korjaamisprosessin keskiössä. Tutkimusten tulokset rohkaisevat sekä instituutioita että yksilöitä reagoimaan kohtaamaansa väärään tietoon (Vraga & Bode, 2017, 637). Lisäksi ne antavat selkeän tuen eduille, joita väärän tiedon korjaaminen saa aikaan (Swire-Thompson, Miklaucic, Wihbey, Lazer & DeGautis, 2022, 1663).

Vaikka tutkimus on osoittanut, että väärää tietoa kannattaa korjata (Swire-Thompson ym., 2022; Vraga & Bode, 2017), samaan aikaan tiedetään, että väärää tietoa on vaikea

korjata tehokkaasti (ks. mm. Nyhan & Reifler, 2015, 81; Lewandowsky, Ecker, Seifert, Schwarz & Cook, 2012). Tämän taustalla on tapa, jolla ihmiset tekevät automaattisesti kausaalisia päätelmiä saatavilla olevasta informaatiosta, minkä seurauksena, vaikka väärä tieto olisi kumottu, voi se säilyä ihmisten mielissä ja vaikuttaa heidän arvostelukykyynsä (Nyhan & Reifler, 2015, 81). Tästä johtuen erilaisissa dis- ja misinformaation ehkäisyyn liittyvissä ohjeissa kerrotaan (ks. mm. Wardle & Derakhshan, 2017; RESIST2, 2022.), miten väärän tiedon kumoamisessa on muodostettava vaihtoehtoinen narratiivi, jolla korvataan väärään tietoon perustuvat tarinat (Nyhan & Reifler, 2015, 90–91).

Jotta dis-, mis- ja malinformaatiota on mahdollista kumota tehokkaasti erilaisten narratiivien avulla, on oltava tietoisia väärän ja haitallisen tiedon leviämisen taustatekijöistä sekä ymmärtää millaisesta ilmiöstä on kyse. Viranomaisten näkökulmasta on merkityksellistä ymmärtää informaatiotilan saastumisen vaikutukset oman organisaation toimialueilla sekä oman organisaation prioriteetit, jotka ovat alttiita väärän tiedon leviämisen vaikutuksille. (ks. mm. European Commission, 2022; RESIST 2, 2022). Kaikkiin disinformaatiotapauksiin ei ole tarpeellista puuttua aktiivisesti (ks. mm. European Commission, 2022; RESIST 2, 2022), mutta disinformaatiotapaukset, joilla on selkeä potentiaali kasvaa ei kannata jättää huomioimatta, sillä niillä on mahdollisuus vahingoittaa oman organisaation mainetta (European Commission, 2022, 13) sekä johtaa merkittäviin negatiivisiin vaikutuksiin yhteiskunnassa (Zamparutti ym., 2022, 2–3).

Erityisesti viranomaistoiminnassa virheellisen tiedon estäminen ja oikaiseminen on välttämätöntä. Virheellinen tieto saattaa heikentää luottamusta viranomaisten toimintaan. Pahimmillaan viranomaisten viestien vääristäminen ja kyseenalaistaminen on kansallisen turvallisuuden vaikuttava seikka (Vasu ym. 2018, 5). Yleinen luottamus on Suomen hallinnollisen mallin kulmakivi, kuten havaittiin COVID-19-pandemiaan reagoitaessa. Luottamuksen ylläpitämiseksi viranomaisten tuleekin ymmärtää luottamusta heikentävien ”tietohyökkäysten” dynamiikkaa (Jallinoja & Väliverronen, 2021, 2).

Sääntely – ja muut toimenpiteet viranomaistoinnin tueksi

Nykyiset viranomaisten sääntelytoimet, jotka käsittelevät informaatioympäristön saastumista, voidaan pääpiirteittäin jakaa kolmeen ryhmään: tiedon korjaaminen, sisällön poistaminen tai estäminen ja rikosoikeudelliset seuraamukset. Tiedon korjaaminen on lievin

sääntelymuoto, koska se ei suoraan vaikuta väärän tai harhaanjohtavan tiedon leviämiseen, vaan tiedon korjaamisen kautta luodaan alusta, jossa tiedon virheellisyydestä ilmoitetaan julkisesti. Tiukempi sääntelymuoto valeutisten ja väärän tiedon käsittelemiseksi on tiedon sisällön poistaminen tai estäminen, mikä voi tapahtua itsesääntelyn tai palveluntarjoajien aloitteesta ilman lainsäädäntöä. Lainsäädännöllisten toimien kautta on viime aikoina suunnattu kohti valeutisten luomisen ja levittämisen kriminalisointia, ja tiukin väärään tiedon sääntelymuoto ovat sitä koskevat rikosoikeudelliset seuraamukset. (Helm & Nasu, 2021, 315–322.) Disinformaation levittämiseen kohdistuvan sääntelyn laatimiseen liittyy epärointiä, sillä lainsäädännön on pelätty heikentävän sananvapautta (Tan, 2022, 532; Helm & Nasu, 2021; Baade, 2019) sekä antavan joillekin valtioille lakiin perustuvia mahdollisuuksia hyökätä poliittisia vastustajiaan ja toimittajia vastaan (Tenove, 2020; Baade, 2019). Valeutisia käsittelevän lain standardi on tämän takia oltava mahdollisimman universaali ja muodollinen yleisen käytettävyyden näkökulmasta (Baade, 2019, 1375).

Kansainvälisessä oikeudessa ei ole yleistä kieltoa säännellä tietoa valheellisuuden perustuen, mutta väärän sekä harhaanjohtavan tiedon leviämisen pysäyttämistä on harjoitettu muun muassa kunnianloukkausten ja kapinoinnin sääntelyssä (Helm & Nasu, 2021, 307). Kansainvälinen oikeus ei kuitenkaan anna valtioille selkeitä ohjeita siitä, miten niiden tulisi vastata ulkomailta tuleviin disinformaatiokampanjoihin (Tenove, 2020, 522). Silti kansainvälisen tapaoikeuden mukaan valtion puuttuminen toisen valtion sisäisiin tai ulkoisiin asioihin on kielletty. Väärät uutiset voidaan tulkita rikoksiksi, koska väärän tiedon levittämisen kautta on mahdollista vaikuttaa päätöksentekijöiden kykyyn tehdä rationaalisia päätöksiä. Tämä perustuu siihen, että rationaaliset päätökset perustuvat faktatietoon, ja väärän tiedon levittäminen rajoittaa ihmisen vapautta punnita erilaisten faktatietoon perustuvien vaihtoehtojen välillä. (Baade, 2019, 1362–1364.)

Disinformaation ja väärän tiedon leviämisen näkökulma pitäisi liittää osaksi kansallista päätöksentekoa ja lainsäädäntöä kolmen teeman avulla. Ensimmäinen kohta on median sääntely, jossa kuitenkin turvataan sananvapaus julkisessa informaatioympäristössä. Toinen on vaaleihin kohdistuva sääntely, jolla taataan kansalaisten oikeus äänestää vapaissa, turvallisissa ja reiluissa vaaleissa. Näiden lisäksi kansallisen turvallisuuden näkökulmasta voi olla tarpeellista ottaa huomioon riskit, joita vihamieliset valtiot voivat kohdistaa demokraattisiin systeemeihin. Disinformaation estäminen liitetään usein osaksi muuta lainsäädäntöä, ja disinformaation käsittely osana kansallista turvallisuutta koskevana uhkana pidetään merkityksellisenä. (Tenove, 2020.)

Viime vuosina on otettu konkreettisia askeleita valeutisten ja disinformaation leviämiseen liittyvän lainsäädännön luomiseksi sekä kansallisella että ylikansallisella tasolla.

Esimerkiksi EU:ssa on muodostettu niin sanottu monitasoinen kehys disinformaation leviämisen hillitsemiseksi, mihin sisältyy aloitteita, jotka keskittyvät erityisesti verkkoalustojen rooliin ja vastuuseen väärän informaation leviämisen hillitsemisessä. (Cavaliere, 2022, 2). Samaan aikaan kansallisella tasolla kehitetään yksityiskohtaisempia säädöksiä vastaamaan maiden omia tarpeita (Helm & Nasu, 2021; Funke & Flamini, 2008), joskin erityisesti EU-jäsenmaiden huomattavan erilaiset standardit heikentävät EU:n oman disinformaation vastaisen kehyksen tehokkuutta (Cavaliere, 2022, 28). Tämän lisäksi laeista ja eri tason sääntelystä huolimatta, suuri osa disinformaation ja väärän tiedon aiheuttamista haitoista johtuu todennäköisesti yksittäisistä käyttäjistä, jotka joutuvat väärän tiedon manipuloimiksi ja levittävät väärää tietoa sosiaalisen median alustoilla. Tämän takia kaikkien kansalaisten medialukutaitoa on parannettava, jotta he pystyvät paremmin arvioimaan tiedon todenmukaisuutta. (Tan, 2022, 534–535).

Suomessa varsinaista virheellisen tiedon lainsäädännöllistä sääntelyä on niukasti. Lainsäädäntö ei suoraan koske virheellisen tiedon esittämistä, vaan kattaa ainoastaan esimerkiksi kunnialoukkauksrikosten ja vihapuheen tapaiset teot. Laissa on kuitenkin säännös viranomaisen tai muun toimijan oikeudesta saada julkaisussa itseään tai toimintaansa koskeva virheellinen tieto oikaistuksi (Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä 2003/460). Vastaavasti Suomessa viranomaisilla on lainsäädäntöön perustuva velvollisuus jakaa oikea-aikaista ja luotettavaa tietoa virheellisen tiedon leviämisen estämiseksi (Valtioneuvosto, 2019b, 7). Lisäksi valtionhallinnon toimijoiden yleinen tehtävä on tuottaa ja jakaa tietoa avoimuuden toteutumiseksi (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1999/621). Lain tarkoitussäännöksestä ilmenee julkisuusperiaatetta laajempi näkökulma. Säännöksen tulkinnan mukaisesti viranomaisten tulee aktiivisesti edistää toimintansa avoimuutta tietoi-neistoja tuottamalla sekä viestinnän keinoilla. (Oikeusministeriö, 2019, 44.)

Huomioitavaa on, että Suomessa jokaisella on sananvapaus, mikä tarkoittaa oikeutta ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä (Suomen perustuslaki 1999/731). Sananvapaus mahdollistaa julkisen kriittisyyden julkista hallintoa kohtaan provosoimalla ja kielteisiä asioita esille tuomalla. Suomalaiseen sananvapauden sääntelyn ominaispiirteisiin liittyy oleellisesti moniarvoisuutta turvaavan lainsäädännön ylläpitäminen sekä ihmisoikeusmyönteinen laintulkinta, toisin sanoen viestintään ei saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä sananvapauden kannalta. Lisäksi on huomioitava, että sananvapauden tulkintaan liittyy merkittävällä tavalla kansallisen lainsäädännön lisäksi eurooppalainen ratkaisukäytäntö. (Korpisaari, 2015, 105–136.) Sananvapau-teen kuuluu lisäksi oikeus vastaanottaa tietoja. Kyseinen oikeus liittyy olennaisesti

joukkoviestintien vapauteen, minkä vuoksi sananvapauden käyttöä voidaan rajoittaa vain painavista syistä. (Nuotio, 2019, 207–214.)

Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Tutkimuksen empiirinen aineisto kerättiin turvallisuuskahvilamenetelmää hyödyntäen. Turvallisuuskahvila voidaan määritellä deliberatiivisen demokratian ideaalin ja mallien pohjalta kehitetyksi osallistavan keskustelun menetelmäksi (Mansbridge, 2015). Turvallisuuskahvila on kehittynyt myöhemmin tutkimusaineiston keräämiseen sopivaksi menetelmäksi, joka soveltuu hyvin turvallisuusviranomaisten kaltaisten organisaatioiden käyttämäksi tutkimusmenetelmäksi (Puustinen ym., 2020). Turvallisuuskahviloiden kautta saadaan tehokkaasti koottua suurehko määrä ihmisiä keskustelemaan määritellystä teemasta (Brown & Isaacs, 2011). Lisäksi turvallisuuskahvila-menetelmällä kyetään kokoamaan yhteiseen keskusteluun teemaan liittyviä asiantuntijoita, joiden keskustelujen perusteella pystytään muodostamaan osallistujajoukon yhteisiä näkemyksiä käsiteltävästä teemasta. Suomalainen tapa järjestää turvallisuuskahviloita on pyrkimys jonkinasteiseen osallistujien valikoimiseen, osallistujajoukko ei sen vuoksi välttämättä edusta laajempaa yhteiskunnallista näkemystä. (Raisio ym. 2017, 29–31.) Turvallisuuskahviloiden tulosten avulla pyrimme osoittamaan miten viranomaiset kokevat virheellisen tiedon oikaisemiseen liittyvät haasteet.

Turvallisuuskahviloita järjestettiin vuoden 2022 aikana kolme eri puolilla Suomea. Turvallisuuskahviloihin osallistui yhteensä 50 henkilöä. Osallistujat olivat eri viranomaistahojen edustajia. Pyrimme saamaan turvallisuuskahviloihin kattavan osallistujajoukon organisaatioista, joita tutkimuksen kohteena olevat teemat koskettavat. Osallistuminen turvallisuuskahvilaan oli vapaaehtoista.

Turvallisuuskahviloissa pidimme ennen varsinaista keskusteluosuutta infotilaisuuden, missä esittelimme turvallisuuskahvila menetelmää ja kerroimme tiivistetysti informaatiovaikuttamisesta sekä erityisesti siihen varautumisesta viranomaisorganisaatioissa. Infotilaisuuden avulla pyrimme tuomaan osallistujille lisätietoa käsiteltävästä teemasta sekä varmistamaan yhteisen näkemyksen keskustelujen pohjaksi.

Osallistujat jaettiin satunnaisesti 3–5 hengen keskusteluryhmiin, joita ohjasi tutkimushankkeeseemme kuuluva fasilitaattori. Keskustelujen teemoina olivat vallitsevan hetken tilanne informaatiovaikuttamisen osalta, informaatiovaikuttamisen tilannetietoisuuden parantaminen sekä viestinnän parantaminen informaatiovaikuttamisen näkökulmasta. Ryhmien keskustelut nauhoitettiin ja nauhoitukset litteroitiin. Tämän lisäksi

ryhmäkeskustelujen aikana täytettiin idealomakkeita. Idealomakkeiden tarkoituksena oli koota keskustelussa esille tulleita ajatuksia ryhmän yhteiseksi näkemykseksi. Viimeisessä vaiheessa jokainen turvallisuuskahvilaan osallistunut arvioi idealomakkeissa esille tulleita näkemyksiä viisiportaisella asteikolla ja kirjasi halutessaan sanallisen arvion esitettyyn asiaan liittyvistä mahdollisista heikkouksista tai vahvuuksista. Idealomake on työryhmätyöskentelyyn tarkoitettu työkalu, jonka avulla turvallisuuskahviloiden osallistuneilla oli mahdollisuus tuottaa ideoita koko osallistujajoukon arvioitavaksi (Zang & Hanks, 2016). Idealomakkeet kirjoitettiin myöhemmin puhtaaksi tutkijoiden käyttöä varten. Turvallisuuskahviloissa täytettiin yhteensä 66 idealomaketta. Idealomakkeet sisälsivät yhteensä 341 kommenttia. Kommenteista 158 sisältää yhteisesti koottuihin ideoihin liittyviä mahdollisuuksia ja vahvuuksia ja 183 kommenttia käsittelee ideoihin liittyviä haasteita ja heikkouksia. Kuviossa 2 on esitetty esimerkki idealomakkeeseen kirjatusta ideasta ja sen pohjalta kirjatusta kommentteista.

DISINFORMAATION TIETOPANKKI

- JOTTA KAIKKIEN EI TARVITSISI ERIKSEEN SELVITTÄÄ TOTUUTTA JOKAISESTA MEEMISTÄ

- OLSIKO VNK'N TILANNEKESKUKSEN ALUE? (VET. SIVUSTO KNOWYOURMEME.COM) HUVUSTA

- VOISIKO TÄSTÄ OLLA INFORMAATIOVAIKUTUKSEEN KE-KIRJE? (VET. TILANNEKESKUS.FI)

→ VET. KYBERTURVALLISUUSKESKUKSEN KYBERSÄÄ

Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Neutraali	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa

MAHDOLLISUUDET JA VAHVUUDET:

Kuulumisvihainen kirje esinomien. Tilannekuvan ylläpiton

~~kekirje~~

ke-kirje hyvä idea! Jostantaman yleiskuva kerralla. Paljon on wimmien alueille ja organisaation riippuvia eroja.

HAASTEET JA HEIKKOUEDET:

Loputus työtään (osim. meemix)

Sama kuin yllä ↑

nämä ↓

Tämän pitäisi olla riippumattomien lehtimiesten tehtävä

KUVIO 2. Lomake dotmocracy.org.

Aineiston analyysissä käytettiin induktiivista sisällönanalyysia. Kyseisen lähestymistapa sisälsi tiedon avoimen koodauksen, luokittelun ja abstraktion (Elo & Kyngäs, 2008).

Keskusteluista kertynyt aineisto koodattiin kvalitatiivisella data-aineisto ohjelmistolla Atlas.ti 9 (Atlas.ti, GmbH, Berlin Germany).

Keskustelujen pohjalta muodostuneesta aineistosta eroteltiin aluksi osiot, joissa osallistujat kuvasivat virheelliseen tietoon liittyviä havaintojaan. Kyseiset havainnot koodattiin edelleen keskittymällä näkökulmiin, joissa teemoina olivat erilaiset virheelliseen tietoon liittyvät seikat. Koodauksen tuloksena saatiin 11 teemaa, jotka edelleen yhdistettiin seitsemään teemaryhmään.

Idealomakkeiden pohjalta muodostuneesta aineistosta eroteltiin osiot samaan tapaan kuin haastattelujenkin osalta. Erottelun tuloksena saatiin löydöksiä, joilla oli yhteys virheellisen tiedon oikaisemiseen, tunnistamiseen tai ennakointiin. Koodauksen tuloksena muodostui kolme teemaryhmää.

Tutkimustulokset

Analyysissä tunnistettiin turvallisuuskahviloissa käytyjen keskustelujen perusteella yhteensä kuusi teemaa ja idealomakkeiden pohjalta yhteensä kaksi teemaa. Tutkimustulokset esitetään yhdistämällä molempien aineistojen tulokset. Yhdistäminen tapahtui lisäämällä keskustelujen pohjalta saatuihin teemoihin idealomakkeiden tuottamat teemat. Idealomakkeiden aineistosta tuli esille kaksi samaa teemaa kuin haastatteluaineistosta: virheellisen tiedon ennakoiminen ja millaiseen virheelliseen tietoon tulee reagoida? Aineistot yhdistelemällä saatiin yhteensä kuusi teemaa. Teemat ovat *virheellisen tiedon ennakoiminen*, *virheellisen tiedon tunnistaminen*, *millaiseen virheelliseen tietoon tulee reagoida*, *miten ja milloin virheelliseen tietoon reagoidaan*, *haasteet virheelliseen tietoon reagoimisessa sekä viranomaisten roolit virheelliseen tietoon reagoimisessa*. On huomioitava, että osa asioista sopisi useampaankin kategoriaan. Esimerkiksi virheellisen tiedon ennakoiminen ja sen tunnistaminen ovat aineiston perusteella hyvin lähellä toisiaan. Teemat on esitetty taulukossa 1 siinä järjestyksessä, missä ne kronologisesti esiintyisivät prosessin aikana. Käytämme haastateltavien lausumien suoria lainauksia osoittamaan, miten he kokevat kyseisen teeman käytännön toimenpiteiden näkökulmasta.

TAULUKKO 1. Teemat ja tiivistelmät tuloksista.

TEEMA	TIIVISTELMÄ TULOKSISTA
Virheellisen tiedon ennakointi	Viestinnän ennakointi tunnistamalla haastavat teemat, erilaiset seurantatyökalut käyttöön
Virheellisen tiedon tunnistaminen	Kieliasuun liittyvät seikat, ehdottomat ja ristiriitaiset kannanotot, viranomaisten kyseenalaistaminen
Millaiseen virheelliseen tietoon tulee reagoida?	Vahingoittaa organisaation mainetta, vaikuttaa kansalaiseen tai palvelujen tuottamiseen
Miten ja milloin virheelliseen tietoon reagoidaan?	Virheellisen tiedon poistaminen, tiedon oikaiseminen, yhteys virheellisen tiedon julkaisijaan, ei reagoida lainkaan, reagointi välittömästi tai negatiivisten seurausten ilmettyä
Haasteet virheelliseen tietoon reagoimisessa	Valtava seurattavien alustojen määrä, resurssit, viranomaisten rajalliset haasteet yksittäisten henkilöiden lausumien oikaisuun
Viranomaisten roolit virheelliseen tietoon reagoimisessa	Toimivaltaan perustuva jako, organisaatiokohtainen vastuujako, haastavissa tapauksissa viraston ylin johto

Virheellisen tiedon ennakoiminen

Virheellisen tiedon ennakoimista pidettiin yleisesti merkittävänä seikkana. Organisaatioiden tulee pyrkiä tunnistamaan ennakkoon arkaluontoiset teemat ja tapahtumat ja lisäksi valmistettava ylin johto mahdollisiin kohuihin. Organisaation johdonmukainen ja ennakoitavissa oleva viestintä helpottaa virheelliseen tietoon varautumista, toisin sanoen, onko viestintää mahdollista tulkita väärin ja onko viranomaisten viestintä yhdenmukaista? Virheellisen tiedon ennakoimiseen tulee tehdä runsaasti erilaista taustatyötä. Tutkimustulokset ja tärkeimpien päätösten muistiot tulee olla valmiina ja virheelliselle tiedolle alttiiden teemojen osalta tulee tehdä ennakkoviestintää tulevasta päätöksestä tai asiasta. Erilaisilla mediaseurantatyökaluilla ja automaattihälytyksillä kyetään lisäksi ennakoimaan virheellisen tiedon haittavaikutuksia.

”Ehkä tavallaan sitten myös se ennakointi, että osataan jo ennakoida sitä, että minkälaisia mahdollisia reaktioita joku tietty asia mahdollisesti voi tulla aiheuttamaan, ja niitä jo mietitään etukäteen, kuinka niihin sitten mahdollisiin reaktioihin tullaan vastaamaan sitten.”

Virheellisen tiedon tunnistaminen

Virheellisen tiedon voi tunnistaa viestin sisällöstä. Asioiden kärjistäminen, erilaiset ehdottomat väittämät ja mustavalkoinen tapa esittää asia saattaa kieliä virheellisestä tiedosta. Lisäksi vetoaminen viranomaisen puolueettomuuteen tai epäluotettavuuteen sekä asioiden yksinkertaistaminen voivat herättää viranomaisten mielenkiinnon. Vastaavasti vetoava kirjoituksen ulkoasu, visuaalisuus ja erilaiset kielelliset signaalit saattavat olla tiedon vastaanottajia kiinnostavia seikkoja. Laajempina virheellisen tiedon tunnistamisen teemoina ovat ristiriita virallisen tiedon kanssa sekä viittaaminen erilaisiin auktoriteetteihin.

”Se on jonkinlainen kärjistäminen, semmonen väittämät, ja sellanen jossa niin kun, se kirjoitetaan niin ovelasti, että siihen tartutaan kauheen mehevästi mukaan.”

Varsinaisen virheellisen tiedon levittäjän osalta huomio voi kiinnittyä pohdintaan, miksi virheellinen tieto on hyödyllistä julkaisijalle. Lisäksi tunnistetun henkilön aikaisemman vastaavan toiminnan sekä uskottavuuden kautta voidaan tunnistaa virheellinen tieto.

Millaiseen virheelliseen tietoon tulee reagoida?

Aineiston perusteella organisaatioiden toimintaan negatiivisesti vaikuttavaan virheelliseen tietoon on reagoitava. Organisaatioiden reagoinnin kriteereiksi nostetaan virheellisen tiedon leviämisen laajuus, virheellisen tiedon vahingollisuus organisaation maineelle tai lakisääteille tehtävälle sekä virheellisen tiedon vaikutukset kansalaisten palvelujen käyttämiselle. Joissain tapauksissa puuttumiskynnyksenä oli rasistisen, loukkaavan tai virkamiesten henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvän tiedon julkaiseminen. Toisaalta myös kansalaisten turvallisuuden vaarantava virheellinen tieto tulisi oikaista, mikäli sillä on laajamittaisia vaikutuksia. Joidenkin vastausten perusteella kaikki virheellinen tieto tulisi oikaista vaikutuksista riippumatta, mutta erityisesti sosiaalisen median alustojen osalta on käytettävä tapauskohtaista harkintaa.

”Että meillä se näkyy sillain, että sillon kun yhteisö oireilee, niin silloin on pakko puuttua.”

”Meidän näkökulmasta tietysti aina, että jos henki tai terveys tai merkittävä omaisuus tai yhteiskunnallisesti joku kriittinen toimi on uhattuna, niin se on sitten kyllä puuttumisen kynnyksellä.”

Milloin ja miten virheelliseen tietoon reagoidaan?

Aineiston perusteella virheellinen tieto tulisi pääsääntöisesti oikaista välittömästi, koska jälkikäteen selittely tai tiedon oikaiseminen on tehotonta. Myös tässä teemassa ennakointia pidetään ensiarvoisen tärkeänä. Virheellisen tiedon oikaisu tulisi tehdä jo hiljaisten signaalien ilmentyessä ja tilanteen alkuvaiheessa tulisi lähettää nopea oikaisu ja myöhemmin kattavampi ”virallinen” vastine. Joissakin organisaatioissa vastaavasti odotetaan negatiivisten seurausten ilmenemistä.

”No, ohjeena on ainakin meillä ollut yleensä se, että annetaan niitten olla niin kauan kuin ne on harmittomia ja hiljaisia seuraajia.”

Kriittisimmissä tapauksissa virheellinen tieto poistetaan organisaation viestialustoilta tai otetaan yhteyttä viestintäalustan ylläpitäjään sekä estetään viestin kommentointi. Yleisin tapa reagoida virheelliseen tietoon on julkaista uutinen, missä ei välttämättä kiistetä tietoa, vaan ohjataan oikean tiedon suuntaan. Joissakin tapauksissa ollaan yhteydessä virheellisen tiedon levittäjään ja pyritään sitä kautta selvittämään tilanne.

”Mutta me ei olla lähdetty sille linjalle että poistettaisiin. Sitten täytyy olla jo todella törkeitä, jos lähdetään poistamaan. Että sitten vaan korjataan, jos on jotain semmoista että se alkaa kuohumaan. Kun se poistokin on vähän semmosta, ettei haluaisi lähteä sille sensuurilinjalle.”

Haasteet virheelliseen tietoon reagoimisessa

Suurimpana haasteena virheelliseen tietoon reagoimisessa pidetään valtavaa seurattavan tiedon määrää. Viranomaiset eivät pääsääntöisesti kykene seuramaan viestiketjuja alusta alkaen vaan vasta negatiivisten seurausten ilmetessä. Viranomaisasema tuo haasteita reagoida virheelliseen tietoon, koska viranomaiset noudattavat keskusteluissa ja yleisesti viestinnässä tiettyjä sääntöjä, eivätkä voi oikaista yksittäisiin henkilöihin tai tapauksiin liittyviä tietoja julkisesti. Lisäksi viranomaisilla on haasteita tunnistaa selkeästi virheellinen tieto

(disinformaatio) päivittäisestä keskustelusta. Organisaatiot seuraavat yleensä omaan toimintaansa liittyvää keskustelua, minkä vuoksi viranomaisten yhteinen tilannekuva ja kokonaiskoordinaatio ovat puutteellisia. Esimerkiksi sosiaalisen median alustojen toiminta ei noudata viranomaisten toimivaltajakoa, vaan merkittävä virheellinen tieto saattaa kohdistua mihin tahansa viranomaisorganisaatioon.

”Just ehkä sen tunnistaminen, että jos se alkaa hitaasti hivuttaen, että joku yksittäinen viesti siellä joka voi mennä ihan siihen perusnormaaliin asioinnin piikkiin, että joku nyt on vaan tyytymätön taas johonkin asiaan. Ja sitten siellä pikkuhiljaa tulee sieltä täältä lisää.”

”Jo siinä tilannekuvan ylläpitämisessä on hankalaa se, että asiantuntijat kattoo sitä näkymää hyvin kapealta sektorilta usein ja tuijottaa sitä omaa asiaansa, ja ne ei välttämättä näe sitä kokonaisuutta siinä.”

Viranomaisten tehtäväjako virheelliseen tietoon reagoimisessa

Yleissääntönä viranomaisten välillä pidetään toimivaltaan perustuvaa tehtäväjako virheelliseen tietoon reagoimisessa. Toisin sanoen se viranomaisen oikaisee virheellisen tiedon, jonka tehtäväalueeseen asia kuuluu. Laajoissa tapauksissa tehtäväjako on sovittava viranomaisten kesken.

Viranomaisorganisaation sisällä tehtäväjako virheellisen tiedon korjaamisessa ja kaantuu huomattavasti. Tehtävää ei yleisesti pidetä ainoastaan viestinnän vastuualueeseen kuuluvana, koska usein käsiteltävät asiat vaativat syvällistä aihepiirin tuntemusta. Herkissä ja laajoissa teemoissa asian hoitaminen annetaan viraston ylimmälle johdolle ja turvallisuutta vaarantavissa tapauksissa turvallisuusorganisaatiolle. Vastaavasti aineistossa esiintyy näkemyksiä, joiden mukaan jokaisella viranomaisella on velvollisuus oikaista virheellinen tieto.

”Se pitäisi ehkä tulevaisuudessa entistä selkeämmin tunnistaa yhdeksi semmoiseksi viranomaisen työn osa-alueeksi selkeämmin.”

”Kyllä se jokaisen viranomaisen tehtävä on toimia faktantarkistajana ja oikaisijana.”

Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimuksessamme virheellinen tieto -käsite toimii kattokäsitteenä erilaisien tarkoituserien kautta tuotetulle ja jaetulle harhaanjohtavalle tiedolle, mikä saattaa olla haasteellinen lähestymistapa muodostettaessa tarkkoja käsitelmäritelmiä. Tutkijat haluavat pääsääntöisesti erotella väärän tiedon ja esimerkiksi disinformaation toisistaan niiden tarkoituserien vuoksi sekä määrittellä informaatiovaikuttamisen laajemmaksi kokonaisuudeksi kuin pelkäävät väärän tiedon esittäminen ja levittäminen. Määrittelyn mukaisesti disinformaatiolla tavoitellaan selkeästi vahinkoa (esim. Zamparutti, 2022, 3) ja informaatiovaikuttamisella tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan laaja-alaisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekijöihin (Valtioneuvosto, 2019a). Virheellisen tiedon esittäminen on yksi merkittävä informaatiovaikuttamisen keinoista (Valtioneuvosto, 2019a, 16). Informaatiovaikuttamisen estäminen on tärkeää, sillä sen kautta vaikutetaan kokonaisturvallisuuteen ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseen, pitämällä huoli kansalaisten informaatioturvallisuudesta.

Virheellinen tieto -käsitteen käyttämisen perusteena on tutkimuksen tarkoitus, jossa halutaan selvittää viranomaisten mahdollisuudet ja velvollisuudet torjua kaikenlaista väärää tietoa. Tutkimustulosten perusteella viranomaisten käytännön toimenpiteet ja mahdollisuudet reagoida väärään ja harhaanjohtavaan tietoon ovat pääsääntöisesti samantyyppisiä käsitteellisistä eroista tai mahdollisista vaikutuksista riippumatta.

RESIST-mallissa (RESIST2, 2022) ja Valtioneuvoston kanslian julkaisemassa Informaatiovaikuttamiseen vastaaminen -oppaassa (Valtioneuvosto, 2019a) on informaatiovaikuttamisen torjunnan ja havaitsemisen keinovalikoimassa tuotu esille useita samoja teemoja kuin taulukon 1 koosteessa. Taulukossa 2 vertailemme tutkimustulostemme teemoja RESIST2-malliin ja Informaatiovaikuttamiseen vastaaminen -oppaan vastaaviin teemoihin.

TAULUKKO 2. Tutkimustulosten teemojen vertailu RESIST2-mallin ja Informaatiovaikuttamiseen vastaaminen -oppaan vastaaviin teemoihin.

TEEMA	TUTKIMUSTULOKSET	RESISTS-MALLI	VNK-OPAS
<i>Virheellisen tiedon ennakointi</i>	Viestinnän ennakoiti tunnistamalla haastavat teemat, erilaiset seuranta-työkalut käyttöön	Digitaalisen median seuranta, erilaiset seuranta-työkalut, organisaation perusarvojen suojaaminen, haavoittuvuuksien vähentäminen, viestinnän ennakoiti	Jatkuva varautuminen, tietoisuuden lisääminen, yhteistyö, toimivat rakenteet, luottamuksen rakentaminen strategisen viestinnän avulla
<i>Virheellisen tiedon tunnistaminen</i>	Kieliasuun liittyvät seikat, ehdottomat ja ristiriitaiset kannanotot, viranomais-ten kyseenalaistaminen	Manipuloitu sisältö, peitelty tai harhaanjohtava lähde, argumentointi, botit, kontekstista irrotettu esimerkki	Vääristellyt faktat, valeasian-tuntijat, tahallinen harhaan-johtava argumentointi, oman asian edistäminen, hajaan-nuksen lisääminen, julkisen keskustelun häiritseminen, tarinat, botit
<i>Millaiseen virheelliseen tietoon tulee reagoida?</i>	Vahingoittaa organisaation mainetta, vaikuttaa kansalaisiin tai palvelujen tuottamiseen	Organisaation perusarvojen vastainen viestintä, vaikuttaa organisaation palvelujen käyttämiseen tai kohderyhmään	Yleisesti haitalliseen ja järjestelmälliseen harhaanjohtavaan viestintään
<i>Miten ja milloin virheelliseen tietoon reagoidaan?</i>	Virheellisen tiedon poistaminen, tiedon oikaiseminen, yhteys virheellisen tiedon julkaisijaan, ei reagoi lainkaan, reagoiti välittömästi tai negatiivisten seurausten ilmettyä	Selkeä organisaation arvoihin perustuva vastine, helposti ymmärrettävä viestintä, sosiaalisen median alustoilla reagoitava välittömästi	Kommunikaatio kohderyhmien kanssa, oikean tiedon jakaminen, toimintavelvoite syntyy, kun toimialaan liittyvään keskusteluun tai yhteiskunnan turvallisuuteen pyritään vaikuttamaan informaatiovaikuttamisen keinoin, faktapohjaiset vastatoimet
<i>Haasteet virheelliseen tietoon reagoimisessa</i>	Valtava seurattavien alustojen määrä, resurssit, viranomaisten rajalliset haasteet yksittäisten henkilöiden lausumien oikaisuun	Jatkuvasti uusia seurattavia alustoja ja tekniikoita, kohdeyleisön haavoittuvuus (Covid19), valtava tiedon määrä, disinformaation tunnistaminen	Nykyinen informaatioympäristö on altis vastakkainaseteluun perustuvaan keskusteluun, valtava tietotulva, informaatiovaikuttamisen tunnistaminen massasta
<i>Viranomaisten roolit virheelliseen tietoon reagoimisessa</i>	Toimivaltaan perustuva jako, organisaatiokohtainen vastuujako, haastavissa tapauksissa viraston ylin johto	Vahva viestinnän ammatilaisten rooli, johtotaso hyväksyy merkittävimmät viestit	Jokaisen tulee osallistua tehtävään (viranomaiset, yhteisöt, järjestöt ja yksilöt)

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että viranomaisilla on kattava käsitys mahdollisuuksistaan sekä velvollisuuksistaan virheellisen tiedon oikaisemisessa.

Viranomaiset ymmärtävät ennakkoinnin sekä virheellisen tiedon tunnistamisen merkityksen sekä kykenevät linjaamaan millaiseen virheelliseen tietoon tulee reagoida. Sitä vastoin eniten haasteita tuottaa käytännön toimenpiteet virheellisen tiedon oikaisemiseksi. Aineiston perusteella viranomaisilla ei ole kaikilta osin selvää, millaisia mahdollisuuksia virheellisen tiedon oikaisemiseen löytyy. Toisaalta kattavampaa lainsäädäntöä tai esimerkiksi sosiaalisen median alustojen ylläpitäjien vastuuta ei juurikaan kaivattu.

Vertailun perusteella voidaan todeta, että merkittävimmät erot taulukon 2 perusteella löytyvät viranomaisten asemaan liittyvissä haasteissa. Viranomaiset korostavat virheelliseen tietoon reagoimisessa toimivaltaan sekä organisaatiokohtaiseen jakoon perustuva mallia. Lisäksi viranomaiset kokevat, että viranomaisasema rajoittaa joihinkin yksittäisiin henkilöihin tai tapahtumiin liittyvää tiedon oikaisemista. Viranomaisten toimenpiteet eivät huomioi riittävästi oman organisaation ulkopuolista viranomaisverkostoa virheelliseen tietoon liittyvän tilannetietoisuuden osalta.

Tutkimusaineiston tulokset edustavat otosta suomalaisten viranomaisten näkemyksistä virheelliseen tiedon tunnistamiseen sekä sen torjuntaan. Turvallisuuskahviloihin osallistuneilla on käsityksemme mukaan keskimääräistä parempi viestinnällinen osaaminen ja kokemus sekä perehtyneisyys informaatiovaikuttamiseen liittyvään ohjeistukseen. Kyseiset seikat saattavat vaikuttaa siihen, että osallistujien näkemykset ovat merkittävän samansuuntaisia vertailuissa käytettyjen RESIST-mallin sekä Valtioneuvoston oppaan näkemysten kanssa.

Tutkimustulokset vahvistavat teoriaosaan kirjattuja virheelliseen tietoon liittyviä teemoja. Viranomaiset ovat pakotettuja reagoimaan virheelliseen tietoon sen negatiivisten vaikutusten vuoksi sekä ylläpitääkseen viranomaisiin kohdistuvan luottamuksen. Sananvapauden kohdistuva lainsäädäntö tuo viranomaisille haasteita oikaista väärää tietoa ja osallistua aktiivisesti väärän tiedon tuottajien toiminnan pysäyttämiseen. Tutkimustulosten perusteella viranomaiset kokevat sananvapauden liittyvän sääntelyn rajoitteeksi, eikä viranomais-toimintaan kuuluvaksi peruslähtökohdaksi. Viranomaistoiminnan tulee toteuttaa sille laissa määritellyt tehtävät lainsäädännön määrittelemissä rajoissa, lainsäädäntö toisin sanoen määrittelee julkisen vallan käytön perusteet, tavoitteet ja rajat (Mäenpää, 2020, 1, 20).

Viranomaisten vaillinainen tilannekuva virheelliseen tietoon liittyvästä kokonaisuudesta ja heikko yhteistyö aluetason viranomaisten välillä ovat kehittämiskohteita myös Euroopan Unionin laatimassa disinformaation torjuntaan suunnatussa käsikirjassa (European Commission, 2022, 60). Jatkotutkimusaiheeksi ja samalla kehittämiskohteeksi esitämme viranomaisten tilannetietoisuuden parantamiseen liittyviä toimenpiteitä virheellisen tiedon oikaisemisen osalta kansallisella tasolla.

Lähteet

- Baade, B. (2018). Fake news and international law. *European Journal of International Law*, 29(4), 1357–1376. <https://doi.org/10.1093/ejil/chy071>
- Baines, D., & Elliott, R. J. (2020). Defining misinformation, disinformation and malinformation: An urgent need for clarity during the COVID-19 infodemic. *Discussion papers*, 20(06), 20–06. Haettu 9.12.2023 osoitteesta <https://ideas.repec.org/p/bir/birmec/20-06.html>
- Bertolami, C. N. (2022). Misinformation? Disinformation? *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 80(9), 1455–1457. <https://doi.org/10.1016/j.joms.2022.06.009>
- Brown, J., & Isaacs, D. (2011). The World Café: Living Knowledge through Conversation that Matter. *The Systems Thinker* 12(5), 1–5. Haettu 9.12.2023 osoitteesta <https://thesystemsthinker.com/the-world-cafe-living-knowledge-through-conversations-that-matter/>
- Carmi, E., Yates, S. J., Lockley, E., & Pawluczuk, A. (2020). Data citizenship: rethinking data literacy in the age of disinformation, misinformation, and malinformation. *Internet Policy Review*, 9(2). <https://doi.org/10.14763/2020.2.1481>
- Cavaliere, P. (2022). The Truth in Fake News: How Disinformation Laws Are Reframing the Concepts of Truth and Accuracy on Digital Platforms. *European Convention on Human Rights Law Review*, 3(4), 481–523. <https://doi.org/10.1163/26663236-bja10044>
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62(1), 107–115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- European Commission, Eurostat. (2022). *Rules of engagement for handling disinformation: 2022 edition*. Publications Office of the European Union. Haettu 5.1.2023 osoitteesta <https://data.europa.eu/doi/10.2785/18378>
- Fowler, A., & Margolis, M. (2014). The political consequences of uninformed voters. *Electoral Studies*, 34, 100–110. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.09.009>
- Funke, D., & Flamini, D. (2019). *A guide to anti-misinformation actions around the world*. Poynter Inst. 2019, 8. Haettu 29.11.2022 osoitteesta <https://www.poynter.org/fact-checking/2018/a-guide-to-anti-misinformation-actions-around-the-world/>
- Frau-Meigs, D. (2019). Information Disorders. *Medijske Studije*, 10(19), 10–28. <https://doi.org/10.20901/ms.10.19.1>
- Glenn, I. (2021). “Fake news” or trust in authorities? The problems of uncertainty at a time of medical crisis. *Journal of African Media Studies*, 13(2), 287–299. https://doi.org/10.1386/jams_00049_1

- Helm, R. K., & Nasu, H. (2021). Regulatory Responses to “Fake News” and Freedom of Expression: Normative and Empirical Evaluation. *Human Rights Law Review*, 21(2), 302–328. <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngaa060>
- Jallinoja, P., & Väliverronen, E. (2021). Suomalaisten luottamus instituutioihin ja asiantuntijoihin COVID19-pandemiassa. *Media & Viestintä* 44(1), 1–24. <https://doi.org/10.23983/mv.107298>
- Huoltovarmuuskeskus. (2021). *Informaatiovaikuttamisen torjunta. Esiselvitys*. Haettu 12.3.2023 osoitteesta <https://www.huoltovarmuuskeskus.fi/files/bd803c5f6ba0a46ccd9c9e825cf8637e00373907/hvk-informaatiovaikuttamisen-torjunta-esiselvitys.pdf>
- Korpisaari, P. (2015). Sananvapaussäädäntö Suomessa. Teoksessa K. Nordenstreng (toim.), *Sananvapaus Suomessa* (s. 105–136). Tampere University Press.
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621, 2:8a§. Haettu 12.3.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621#L2P8>
- Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä 13.6.2003/460, 3:9§. Haettu 10.1.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030460>
- Lewandowsky, S., Ecker, U. K. H., Seifert, C. M., Schwarz, N., & Cook, J. (2012). Misinformation and Its Correction: Continued Influence and Successful Debiasing. *Psychological Science in the Public Interest*, 13(3), 106–131. <https://doi.org/10.1177/1529100612451018>
- Mansbridge, J. (2015). A Minimalist Definition of Deliberation. Teoksessa P. Heller & R. Vijayendra (toim.), *Deliberation and Development: Rethinking the Role of Voice and Collective Action in Unequal Societies* (s. 27–50). World Bank, Washington, DC.
- van der Meer, T. G. L. A., & Jin, Y. (2020). Seeking Formula for Misinformation Treatment in Public Health Crises: The Effects of Corrective Information Type and Source. *Health Communication*, 35(5), 560–575. <https://doi.org/10.1080/10410236.2019.1573295>
- Mäenpää, O. (2020). *Julkinen valta ja oikeusvaltio. Oikeuden perusteet, Nro 2*. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/316900>
- Nagasako, T. (2020). Global disinformation campaigns and legal challenges. *International Cybersecurity Law Review*, 1(1-2), 125–136. <https://doi.org/10.1365/s43439-020-00010-7>
- Norri-Sederholm, T., Norvanto, E., Talvitie-Lamberg, K., & Huhtinen, A-M. (2020). Social Media as the Pulse of Misinformation and Disinformation in National Security. In E. Moehlecke de Baseggio, O. Schneider & T. Szvirsev Tresch (Eds.), *Social Media and the*

- Armed Forces. Advanced Sciences and Technologies for Security Applications* (s. 207–225). Springer, Cham.
- Nuotio, K. (2019). Miten vihapuhetta tulisi rajoittaa? Teoksessa M. Aalto-Heinilä & V. Kurki (toim.), *Mitä oikeudet ovat? Filosofian ja oikeustieteen näkökulmia* (s. 204–217). Gaudeamus. Helsinki.
- Nyhan, B., & Reifler, J. (2015). Displacing Misinformation about Events: An Experimental Test of Causal Corrections. *Journal of Experimental Political Science*, 2(1), 81–93.
<https://doi.org/10.1017/XPS.2014.22>
- Oikeusministeriö. (2019). *Julkisuuslain soveltamisalan laajentaminen*. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita. 2019:31. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-769-4>
- Puustinen, A., Raisio, H., & Valtonen, V. (2020). Security Cafés: A deliberative democratic method to engage citizens in meaningful twoway conversations with security authorities and to gather data. Teoksessa H. Lehtimäki, P. Uusikylä & A. Smedlund (toim.), *Society as an Interaction Space: A Systemic Approach* (s. 311–330). Springer, Heidelberg.
- Raisio, H., Puustinen, A., Hyytiäinen, M., & Wiikinkoski, T. (2017). *Kansan pulssilla: Tar- kastelussa deliberatiiviset turvallisuuskahvilat*. Vaasan yliopiston raportteja 1.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-728-6>
- Rucinska, S., Fecko, M., & Mital, O. (2022). The role of public authorities in responding dis- information. In *Proceedings of the Central and Eastern European eDem and eGov Days (CEEeGov '22)*. Association for Computing Machinery, New York, NY, USA, 12–17.
<https://doi.org/10.1145/3551504.3552297>
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, 2:12§. Haettu 22.2.2023 osoitteesta <https://www.fin-lex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Swire-Thompson, B., Miklaucic, N., Wihbey, J. P., Lazer, D., & DeGutis, J. (2022). The back- fire effect after correcting misinformation is strongly associated with reliability. *Journal of Experimental Psychology: General*, 151(7), 1655–1665.
<https://doi.org/10.1037/xge0001131>
- Tan, C. (2022). Regulating disinformation on Twitter and Facebook. *Griffith Law Review*, 31(4), 513–536. <https://doi.org/10.1080/10383441.2022.2138140>
- Tandoc, E. C., Lim, Z. W., & Ling, R. (2018). Defining “Fake News”: A typology of scholarly definitions. *Digital Journalism*, 6(2), 137–153.
<https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1360143>
- Tenove, C. (2020). Protecting Democracy from Disinformation: Normative Threats and Pol- icy Responses. *The International Journal of Press/Politics*, 25(3), 517–537.
<https://doi.org/10.1177/1940161220918740>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023). *THL lopettaa laitoksen Twitter-tilin käytön aktiivisena viestintäkanavana*. Uutinen 16.1.2023. Haettu 8.3.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/-/thl-lopettaa-laitoksen-twitter-tilin-kayton-aktiivisena-viestintakanavana>
- The Government Communication Service. (2021). “RESIST 2. Counter-disinformation toolkit.” Haettu 9.12.2023 osoitteesta <https://3x7ip91ron4ju9ehf2unqrm1-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2021/11/RESIST-2-counter-disinformation-toolkit.pdf>
- Valtioneuvosto. (2016). *Avoimesti ja rohkeasti yhdessä - Valtionhallinnon viestintäsuositus*. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2016:14. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-315-6>
- Valtioneuvosto. (2019a). *Informaatiovaikuttamiseen vastaaminen. Opas viestijöille*. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2019:11. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-708-6>
- Valtioneuvosto. (2019b). *Valtionhallinnon tehostetun viestinnän ohje. Viestintä normatiivoliissa ja häiriötilanteissa*. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2019:23. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-815-1>
- Vraga, E. K., & Bode, L. (2017). Using Expert Sources to Correct Health Misinformation in Social Media. *Science Communication*, 39(5), 621–645. <https://doi.org/10.1177/1075547017731776>
- Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking*. Council of Europe report DGI(2017)09. Strasbourg: Council of Europe. Haettu 10.1.2023 osoitteesta <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c>
- Vasu, N., Ang, B., Teo, T. A., Jayakumar, S., Raizal, M., & Ahuja, J. (2018). *Fake news: National security in the post-truth era*. Policy Report. S. Rajaratnam School of International Studies.
- Zamparutti, T., Jones, M., Tugran, T., Vona, L., Navas, L., Sidło, K. W., Kulesa, A., & Chmiel, O. (2022). *Developing a handbook on good practice in countering disinformation at local and regional level*. European Committee of the Regions. Commission for Citizenship, Governance, Institutional and External Affairs. <https://data.europa.eu/doi/10.2863/066582>
- Zhang, L., Wang, Q., & Hanks, L. (2016). A comparison of Plurality Voting Sheets and Idea Rating Sheets in judgement-making: a participatory architectural design in the Nottingham Natural History Museum, Wollaton Hall. *Museum Management and Curatorship* 31(2), 102–140. <https://doi.org/10.1080/09647775.2015.1118355>